

EHEAROME2020

Rimski komunike

PRILOGA II

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN BFUG SECRETARIAT
2018-2020

Načela in smernice za krepitev socialne razsežnosti visokega šolstva v evropskem visokošolskem prostoru

Sestavila Svetovalna skupina 1 za socialno razsežnost Skupine za spremljanje bolonjskega procesa

Uvod

V Pariškem komunikeju leta 2018 je bilo ugotovljeno, da je treba državam članicam pomagati pri opredelitvi in izvajanju politike za izboljšanje socialne razsežnosti v evropskem visokošolskem prostoru. Ta dokument opisuje temeljna načela in smernice, ki so po našem mnenju bistveni za nadaljnji razvoj socialne razsežnosti v visokem šolstvu. Za izhodišče je uporabljena opredelitev socialne razsežnosti iz Londonskega komunikeja iz leta 2007, ki pravi, da mora sestava študentov, ki vstopajo v visokošolsko izobraževanje, v njem sodelujejo in ga dokončajo, na vseh ravneh ustrezati heterogenemu družbenemu profilu širše družbe v državah evropskega visokošolskega prostora. Svetovalna skupina za socialno razsežnost je presegla zgoraj navedeno opredelitev in jo še razširila, pri tem pa poudarila, da socialna razsežnost zajema ustvarjanje vključujočega okolja v visokem šolstvu, ki spodbuja pravičnost, raznolikost in se odziva na potrebe lokalnih skupnosti.

Načela in smernice v tem dokumentu dopolnjujejo strategijo evropskega visokošolskega prostora 2020 »Širitev udeležbe za pravičnost in rast«¹, ki so jo ministri sprejeli v Erevanu leta 2015 kot sredstvo za nadaljnjo krepitev socialne razsežnosti s sočasnim prispevanjem k boljši kakovosti visokošolskega izobraževanja. Socialna razsežnost bi morala vplesti načela dostopnosti, pravičnosti, raznolikosti in vključenosti v vse zakone, politike in prakse, povezane z visokošolskim izobraževanjem, tako da bi bili dostop, sodelovanje, napredek in dokončanje visokošolskega izobraževanja odvisni predvsem od sposobnosti študentov in ne od njihovih osebnih lastnosti ali okoliščin, na katere ne morejo neposredno vplivati. Ob upoštevanju tega vidika bi morali javni organi podpreti izvajanje teh načel in smernic, tako da bi oblikovali pravni, finančni, upravni in informativni okvir, ki bi lahko sprožil postopke izvajanja na lokalni ravni. Ta okvir bo spodbujal vključujoče strategije, ki zagotavljajo posebno podporo študentom iz ranljivih, prikrajšanih in nezadostno zastopanih skupin² ter poudarjajo širše ukrepe in politike, od katerih imajo lahko študenti in zaposleni v visokošolskih ustanovah obojestransko korist.

Povečana udeležba ranljivih, prikrajšanih in premalo zastopanih skupin v visokošolskem izobraževanju prinaša več koristi, saj se zmanjša obseg zagotavljanja socialnega varstva, izboljšajo se zdravstveni rezultati in poveča se vključenost skupnosti. Te širše koristi skupaj vzdržujejo kohezivne demokratične družbe, v katerih prevladujejo socialna pravičnost, javno dobro, družbena odgovornost in družbena mobilnost. Kompetence diplomantov, ki so zagotovljene širšemu krogu državljanov, pomenijo boljše možnosti za zaposlitev, višji zaslužek in prenašanje prednosti visokega šolstva na naslednjo generacijo in njihove lokalne skupnosti. Poleg izpolnjevanja zavez evropskega visokošolskega prostora se napredek pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja OZN še pospeši s celovitim in proaktivnim pristopom k izboljšanju socialne razsežnosti visokega šolstva.

Ta načela in smernice določajo smer razvoja evropskega visokošolskega prostora javnim organom in visokošolskim zavodom v naslednjem desetletju, zato da bi se ta načela vključila v glavne naloge visokošolskega izobraževanja, kot so: učenje in poučevanje, raziskave, inovacije, izmenjava znanja in ozaveščanje, institucionalno upravljanje, in v politike za spodbujanje zdajšnjih in bodočih študentov ter visokošolskega osebja. V želji, da bi okrepili družbo in demokracijo, se je treba za izboljšanje socialne razsežnosti s preseganjem širjenja klavzul o dostopnosti nujno osrediniti na koncept »nihče ne bo zapostavljen«. Nujno je podpreti raznolika učna

¹ Dostopno na:

http://www.ehea.info/media/ehea.info/file/2015_Yerevan/71/5/Widening_Participation_for_Equity_and_Growth_A_Strategy_for_the_Development_of_the_SD_and_LLL_in_the_EHEA_to_2020_613715.pdf

² Glosar izrazov in definicij o študentih iz ranljivih, prikrajšanih in nezadostno zastopanih skupin je na koncu tega dokumenta.

okolja in jih razumeti kot naložbo v družbe, zato morajo javni organi prevzeti odgovornost, se o predlaganih načelih in smernicah posvetovati in jih prilagoditi nacionalnim razmeram in izvajati, da se zagotovi boljša prihodnost naših izobraževalnih sistemov.

Načela v spodnjem besedilu je treba razumeti kot izjave na visoki ravni, ki so podlaga za konceptualizacijo različnih politik za izboljšanje socialne razsežnosti. Smernice so priporočila za svetovanje oblikovalcem politik, kako naj se načela izvajajo v praksi. Vsebine celotnega dokumenta zato ni treba razumeti kot kontrolni seznam, temveč kot podlago za stalno izboljševanje politik in njihovo učinkovito izvajanje na nacionalni in institucionalni ravni.

Načela

- 1. Socialna razsežnost bi morala igrati ključno vlogo pri strategijah visokega šolstva na sistemski in institucionalni ravni in na ravni evropskega visokošolskega prostora in EU.** Krepitev socialne razsežnosti visokega šolstva ter spodbujanje pravičnosti in vključenosti, da bi se odrazila raznolikost družbe, je odgovornost visokošolskega sistema kot celote in jo je treba razumeti kot stalno zavezo.

Smernice:

Strateška zavezanost socialni razsežnosti visokega šolstva mora biti usklajena s konkretnimi cilji, ki jih je mogoče vključiti v trenutne visokošolske politike ali pa jih razvijati vzporedno. Ti cilji morajo težiti k izboljšanju dostopa do študija, podpiranju sodelovanja v njem in njegovega dokončanja za vse trenutne in bodoče študente.

Med oblikovanjem strategij je nujen široko zasnovan dialog med javnimi organi, visokošolskimi ustanovami, predstavniki študentov in zaposlenih ter drugimi ključnimi deležniki, vključno s socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami in ljudmi iz ranljivih, prikrajšanih in nezadostno zastopanih skupin. S široko zasnovanim dialogom se zagotovi oblikovanje vključujočih strategij visokošolskega izobraževanja, ki spodbujajo pravičnost in raznolikost ter se odzivajo na potrebe širše skupnosti.

- 2. Zakonski predpisi ali dokumenti o politiki visokega šolstva bi morali visokošolskim zavodom omogočiti razvoj lastnih strategij za izpolnjevanje javne odgovornosti za razširitev dostopa do visokošolskega študija, sodelovanja v njem in njegovega dokončanja.**

Smernice:

Pravni predpisi in upravna pravila bi morali omogočiti zadostno prožnost pri oblikovanju, organizaciji in izvedbi študijskih programov, ki bi odražali raznolikost potreb študentov. Visokošolskim zavodom bi moralo biti omogočeno, da sami organizirajo redni in izredni študij, fleksibilne študijske programe, kombinirano učenje in učenje na daljavo ter prepoznavanje predhodno pridobljenega znanja (RPL – recognise prior learning), da bi zadostile potrebam raznolike študentske populacije.

Javni organi bi morali spodbujati priznavanje predhodnega neformalnega in priložnostnega učenja v visokošolskem izobraževanju, ker ta pozitivno vpliva na razširitev dostopa, prehoda v študij in njegovega dokončanja, pravičnost in vključenost, mobilnost in zaposljivost. Prepoznavanje predhodno pridobljenega znanja omogoča prožne načine vseživljenjskega učenja v celotnem izobraževalnem sektorju, tudi v visokošolskem izobraževanju. Za prepoznavanje predhodno pridobljenega znanja bo potrebno učinkovito sodelovanje med visokošolskim sistemom, delodajalci in širšo skupnostjo. Nacionalna ogrođja kvalifikacij pa bi morala omogočiti pregledno priznavanje učnih dosežkov in zanesljive postopke zagotavljanja kakovosti.

3. Vključenost celotnega izobraževalnega sistema je treba izboljšati z razvojem skladnih politik od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja in vseživljenjskega učenja.

Smernice:

Za razvoj ukrepov politike, ki ustvarjajo vključujoče okolje v celotnem izobraževalnem sektorju, ki spodbuja pravičnost, raznolikost in vključenost ter se odziva na potrebe širše skupnosti, je pomembno, da se ustvarijo sinergije z vsemi ravnmi izobraževanja in z njimi povezanimi področji politike (kot so finance, zaposlovanje, zdravstvo in socialno varstvo, stanovanja, migracije, itn.).

Politike socialne razsežnosti ne bi smele podpirati samo trenutnih študentov, temveč tudi morebitne študente pri njihovi pripravi in prehodu v visoko šolstvo. Vključenost v visokošolsko izobraževanje mora biti vseživljenjska možnost, tudi za odrasle, ki se odločijo za vrnitev v visokošolsko izobraževanje ali se vanj vključijo v poznejšem življenjskem obdobju. Vključujoči pristop mora zajeti širše skupnosti, visokošolske zavode in druge skupine deležnikov, ki soustvarjajo poti do visokošolskega izobraževanja.

Pravičnost, raznolikost in vključenost morajo igrati ključno vlogo pri usposabljanju učiteljev v sekundarnem izobraževanju.

4. Zanesljivi podatki so bistveni za izboljšanje socialne razsežnosti visokega šolstva, ki je podprto z dokazi. Sistemi visokošolskega izobraževanja bi morali opredeliti namen in cilje zbiranja nekaterih vrst podatkov ob upoštevanju posebnosti nacionalnih pravnih okvirov. Razviti je treba ustrezne zmogljivosti za zbiranje, obdelavo in uporabo teh podatkov za obveščanje in podporo socialni razsežnosti visokega šolstva.

Smernice:

Za razvoj učinkovitih politik je potrebno stalno nacionalno zbiranje podatkov. V okviru nacionalnih pravnih okvirov mora tako zbiranje podatkov zagotavljati informacije o sestavi študentov, dostopu in vključevanju, osipu in dokončanju visokošolskega izobraževanja, vključno s prehodom na trg dela po končanem študiju, ter omogočiti prepoznavanje študentov iz ranljivih, prikrajšanih in nezadostno zastopanih skupin.

Na ravni evropskega visokošolskega prostora bi bilo treba prek projekta Evroštudent ali podobnih raziskav razviti kategorije za zbiranje administrativnih podatkov, pomembnih za socialno razsežnost, zato da bi bilo tako zbiranje podatkov mednarodno primerljivo. Pri razvoju bi se upoštevale trenutne nacionalne prakse in ustrezni postopki zbiranja podatkov, da bi se postopek čim bolj racionaliziral in bi se izognili nalaganju dodatnega upravnega pritiska na javno upravo in visokošolske ustanove.

Take naloge nacionalnega zbiranja podatkov bi lahko po potrebi dopolnile visokošolske ustanove, ki bi opravile dodatne raziskave in analize, da bi se bolj razumele ranljivost, slabosti in nezadostna zastopanost v izobraževanju ter prehajanje študentov v izobraževalnem sistemu.

- 5. Javni organi bi morali imeti politike, ki visokošolskim zavodom omogočajo učinkovito svetovanje in usmerjanje morebitnih in že vpisanih študentov, da bi se jim razširil dostop do visokošolskega študija, sodelovanja v njem in njegovega dokončanja.** Te storitve morajo biti skladne v celotnem izobraževalnem sistemu s posebnim poudarkom na prehodih med različnimi ravnmi izobraževanja, izobraževalnimi zavodi in na trg dela.

Smernice:

Javni organi bi morali ustvariti razmere, ki omogočajo sodelovanje med različnimi javnimi ustanovami, ki skupaj z visokošolskimi zavodi zagotavljajo svetovalne in usmerjevalne storitve, da bi se ustvarile sinergije in preprečilo podvajanje podobnih storitev, ki morajo upoštevati načela jasnosti in prijaznosti do uporabnika, saj morajo biti končnemu uporabniku preprosto razumljive.

~~V okviru raznolike študentske populacije je treba posebno pozornost posvetiti študentom s posebnimi potrebami. Tem študentom mora biti omogočen dostop do strokovne podpore, da se zagotovi njihov uspeh pri dostopu do visokošolskega študija in njegovega dokončanja. Posebno pozornost je treba posvetiti preprečevanju psiholoških izzivov, ki jih povzročata organizacija študija in bivanjske razmere študentov.~~

~~Javni organi bi morali razmisliti tudi o oblikovanju ustanov, podobnih varuhu človekovih pravic, ki bi bile sposobne posredovati v morebitnih sporih, zlasti v povezavi z vprašanji pravičnosti, ki se lahko pojavijo med dostopanjem do visokošolskega izobraževanja ali sodelovanjem v njem, ali v sporih, ki ovirajo dokončanje študija.~~

- 6. Javne oblasti bi morale visokošolskim zavodom zagotoviti zadostno in trajnostno financiranje ter finančno avtonomijo, da bi lahko vzpostavile ustrezne zmogljivosti za sprejemanje raznolikosti ter prispevale k pravičnosti in vključenosti v visoko šolstvo.**

Smernice:

Sistemi financiranja visokega šolstva morajo olajšati doseganje strateških ciljev, povezanih s socialno razsežnostjo visokega šolstva. Visokošolske zavode je treba podpirati in jih nagradjevati za doseganje dogovorjenih ciljev pri razširjanju dostopa, večji vključenosti in dokončanju visokošolskega študija, zlasti v povezavi z ranljivimi, prikrajšanimi in nezadostno zastopanimi skupinami. Mehanizmi za doseganje teh ciljev ne bi smeli imeti negativnih finančnih posledic za osnovno financiranje visokošolskih zavodov.

Sistemi finančne podpore bi morali biti univerzalno uporabni za vse študente, kadar pa to ni mogoče, bi morali javni sistemi finančne podpore študentom temeljiti predvsem na potrebah ter spodbujati in omogočiti dostop do visokošolskega izobraževanja vsem študentom in zagotoviti priložnosti za uspeh v visokem šolstvu. Prispevali naj bi predvsem k poravnavanju neposrednih (šolnine in študijska gradiva) in posrednih stroškov študija (npr. nastanitev, ki postaja vse bolj problematična za študente v vsem evropskem visokošolskem prostoru zaradi vse višjih življenjskih stroškov in stroškov nastanitve, prevoza itn.).

7. Javni organi bi morali visokošolskim zavodom pomagati, da okrepijo svojo sposobnost odzivanja na potrebe bolj raznolike študentske populacije in zaposlenih ter ustvariti vključujoče učno okolje in vključujoče institucionalne kulture.

Smernice:

Javni organi bi morali podpirati visokošolske zavode in jim zagotoviti ustrezna sredstva za izboljšanje začetnega in nadaljnega strokovnega usposabljanja akademskega in administrativnega osebja, ki bi strokovno in pravično sodelovalo z različno študentsko populacijo in zaposlenimi.

Kadar je to mogoče, bi morali sistemi zunanega zagotavljanja kakovosti ugotavljati, kako se socialna razsežnost, raznolikost, dostopnost, pravičnost in vključenost odražajo v poslanstvu visokošolskih zavodov ob spoštovanju načela njihove avtonomije.

8. Mednarodni programi mobilnosti v visokošolskem izobraževanju morajo biti oblikovani in izvedeni tako, da spodbujajo raznolikost, pravičnost in vključenost, še zlasti pa bi morali spodbujati sodelovanje študentov in zaposlenih iz ranljivih, prikrajšanih ali nezadostno zastopanih okolij.

Smernice:

Mednarodne izkušnje z učno mobilnostjo izboljšujejo kakovost učnih rezultatov v visokošolskem izobraževanju. Javni organi in visokošolski zavodi bi morali vsem zagotoviti enak dostop do možnosti za študij, ki jih ponujajo nacionalni in mednarodni programi mobilnosti za učenje in usposabljanje, ter aktivno obravnavati ovire za mobilnost ranljivih, prikrajšanih ali nezadostno zastopanih skupin študentov in zaposlenih.

Poleg nadaljnje podpore fizični mobilnosti, vključno s popolno prenosljivostjo štipendij in posojil prek celotnega evropskega visokošolskega prostora, bi morali javni organi in visokošolski zavodi olajšati uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) za podporo kombinirani mobilnosti in spodbujanje internacionalizacije z vključevanjem mednarodnega spletnega sodelovanja v študij. Kombinirana mobilnost vključuje obdobje fizične mobilnosti in obdobje spletnega učenja. Tako spletno sodelovanje pripomore k razširitvi učnih rezultatov in povečanju vpliva fizične mobilnosti, na primer z združevanjem raznolike skupine udeležencev ali za večji nabor možnosti mobilnosti.

9. Visokošolski zavodi morajo poskrbeti, da sodelovanje skupnosti v visokem šolstvu spodbuja raznolikost, pravičnost in vključenost.

Smernice:

Sodelovanje skupnosti je treba obravnavati kot postopek, pri katerem visokošolski zavodi sodelujejo z zunanjimi deležniki v skupnosti zaradi izvajanja skupnih dejavnosti, ki prinašajo obojestransko korist. Tako kot politike socialne razsežnosti mora biti tudi vključevanje skupnosti vključeno v temeljno poslanstvo visokošolskega izobraževanja. Sodelovati mora pri poučevanju in učenju, raziskovanju, izmenjavi storitev in znanja, študentov in osebja ter pri vodenju visokošolskih zavodov. Tako sodelovanje zagotavlja celovito podlago, na kateri lahko univerze obravnavajo širok spekter družbenih potreb, vključno s potrebami ranljivih, prikrajšanih in nezadostno zastopanih skupin, obenem pa obogatijo svoje poučevanje, raziskovanje in druge temeljne funkcije.

Deležniki v skupnosti (npr. lokalni organi, kulturne organizacije, nevladne organizacije, podjetja, državljani) bi morali prek odprtega dialoga smiselno sodelovati z visokošolskimi zavodi, kar bi omogočilo pristna partnerstva med univerzami in skupnostmi za učinkovito reševanje družbenih in demokratičnih izzivov.

10. Javni organi bi morali sodelovati v političnem dialogu z visokošolskimi zavodi in drugimi ustreznimi deležniki o tem, kako navedena načela in smernice prenesti in izvajati na ravni nacionalnega sistema in na institucionalni ravni.

Smernice:

Tak politični dialog bi omogočil razvoj ustreznih ukrepov politike, ki bi spoštovali institucionalno avtonomijo, se izognili nepotrebnim upravnim bremenom in tako omogočili konkreten napredek raznolikosti, pravičnosti in vključenosti v visoko šolstvo.

V okviru navedenih načel in smernic sta med državami evropskega visokošolskega prostora medsebojna podpora in izmenjava dobrih praks ključnega pomena za lažji napredek vključenosti visokošolskih sistemov.

Glosar izrazov in definicij³

Ta glosar opredeljuje tri osrednje izraze v tem dokumentu, in sicer nezadostno zastopane, prikrajšane in ranljive študente. Opredelitve izrazov niso pravne opredelitve, zato niso v nasprotju z veljavnimi pravnimi predpisi. Namenjene so obrazložiti izrazov, uporabljenih v povezavi z vsebino načel in smernic.

Nezadostno zastopani študenti:

Skupina študentov je nezadostno zastopana glede na nekatere značilnosti (npr. spol, starost, narodnost, geografsko poreklo, socialnoekonomsko ozadje, etnična pripadnost), če je njen delež med študenti nižji od deleža primerljive skupine v vsej populaciji. To se lahko dokumentira ob vpisu, med študijem ali ob podelitvi diplom. Posamezniki imajo po navadi več nezadostno zastopanih značilnosti, zato je treba vedno upoštevati kombinacije nezadostno zastopanih značilnosti (»vseprisotnost«). Nezadostna zastopanost lahko poleg tega vpliva tudi na različne ravni visokošolskega izobraževanja: študijski program, fakulteta ali oddelek, visokošolski zavod, visokošolski sistem.

Ta opredelitev dopolnjuje Londonski komunike, ki pravi, »da sestava študentov, ki v visoko šolstvo vstopajo, v njem sodelujejo in ga dokončajo na vseh stopnjah, odraža različnost naših prebivalstev«, vendar ga ne zajema v celoti.

Prikrajšani študenti:

Prikrajšani študenti se pogosto spoprijemajo s specifičnimi izzivi v primerjavi z vrstniki v visokošolskem izobraževanju. Prikrajšanost ima različne oblike (npr. invalidnost, nizek družinski dohodek, majhna družinska podpora ali brez nje, sirota, pogosto menjavanje šol, duševno zdravje, nosečnost, manj časa za študij, ker morajo delati za preživetje ali koga negovati). Prikrajšanost je lahko trajna, ali pa se pojavi občasno oziroma traja določeno obdobje.

Prikrajšani študenti so lahko del nezadostno zastopane skupine, ni pa nujno. Zato prikrajšanost in nezadostna zastopanost nista sopomenki.

Ranljivi študenti:

Ranljivi študenti so lahko v slabšem položaju (glejte zgoraj). Poleg tega imajo posebne potrebe (po zaščiti), ker na primer trpijo zaradi bolezni (vključno z duševnim zdravjem) ali so invalidni, mladoletni, ker je njihovo dovoljenje za prebivanje odvisno od uspeha študija (in s tem tudi od odločitev posameznih profesorjev), jim grozi diskriminacija. Ti študenti so ranljivi, ker morda ne morejo poskrbeti za svoje osebno dobro počutje ali pa se zaščititi pred škodo, poškodbami ali izkoriščanjem, zato potrebujejo dodatno podporo ali pozornost.

³Ta glosar je sestavljen samo za ta načela in smernice.

